

Németh István Péter

Tengeri – avagy a kukoricaszemek színe alatt rejtőző gyöngyházfény

(olvasónapló Kilián László új regényéről)

I. rész

„Arlequin szabad. Ezért a lét egyik főalakja és ezért ritka. A nevetés ennek a szabadságnak éppen olyan jele, mint a szójáték és a bukfenc és a hahota.”
(Hamvas Béla)

1.

A veszprémi BabelPress – Baláca Könyvek sorozatának köteteként látott napvilágot Kilián László legutóbbi regénye, a *Tengeri*. Mielőtt a talányos címről tündödnék, hadd mondjam el a szerzőről, hogy várpalotai születésű, s mindössze 8-9 hónap választja el születésnapunktól. (Én volnék az öregebb.) Nemzedéktársam biográfiai adataiból csak néhány álljon itt, korántsem öncélúan, látnivaló lesz, teremtett szövegébe igen komolyan szövődtek bele ezen általam említendő életrajzi adatai. Szülővárosát a 20. században a magyar lírai próza szerelmesei számára Krúdy Gyula tette ismertté. A nyírségi író nagymamája, Radics Mária Amanda élt a szelíd palotai dombok oldalában. Aztán voluntarista iparunk az ötvenes évek végére csokoládészetet nevezett el Inotáról, hűtőkéményei hirdették a rendszer legyőzhetetlenségét, miközben tővükben egy bizonyos lángelme, Hamvas Béla tisztogatott lapátot, csákányt vagy talicskát. Géniuszunkat 1951 és 1964 között az Erőműberuházási Vállalat segédmunkásként, Várpalotán raktárosi státuszban alkalmazta. Kilián László népművelői munkáját az inotai hőerőmű szakszervezeti kultúrotthonának falai között kezdte, amikor még teljesebb gőzzel dolgoztak a gyárak. 1986-ban a szomszédos, Palotánál is gazdagabb irodalmi hagyományokkal rendelkező Veszprémben telepedett le családjával,

jelenleg is az Művészetek Házának munkatársa. 1989-ben ott találkoztunk, amikor a Vár utcában Scyzo című novelláját olvasta föl.

Zelk Zoltán Kormos Istvánt az 50. születésnapján vén fociballcsatárnak titulálta, s köszöntötte verssel. Kilián László egy metafizikai pikareszkkal ünnepelte életének első félidejét. Már ha a félévszázados léttartamot a 45-45 percekhez hasonlíthatom. Isten éltesse Kilián Lászlót, annál is inkább, mert a mérkőzések lefújása után hosszabbítás mindig lehetséges... Bátran írom, mivel szerzőként ő tesz egyenlőségjelet az élet és a játék közé.

Aki a *Tengeri* első fejezetébe fog, már a regény 11. oldalán olvashatja Hermes-ről, hogy isteni játéka az erősebb lét közeléből miképpen hat ki az idő és a tér által behatárolt emberi életekre. S e ponton, ahol a kerek évnap okán csak kiszólni akartam könyvismertetőmből, máris magában a regényben találtam magam.

A mű egy modern kerti parti képével indul, amely öreg kontinensünkön ugyanúgy ismerős társas esemény, mint a tengerentúlon. (Leonard Cohennek is van egy dala erről – Guests.) A kanadai énekes jól ismeri Litvániától New Yorkon át Toronto-ig a kerteket, főképpen bennük a riadt szívű vendégeket, akikről ez elidegenedettnek aposztrofált életünkben énekel, együtt a tőle el-elcsúszó, s vele újra egybefogódzó vokalistákkal. Valami olyan megtartó szomorúság bujkál szerzeményeiben, amely már-már megvigasztalja hallgatóit. A költő énekes olyan varázslatra képes, amire csak a választottak. Bátran lefesti az idilltől elrugaskodott hangulatot, amelyben katasztrófikus sors vár minden olyan liturgikus kísérletre, amelyik

tán még egybe tudná fogni a szétesett világot, és találkozássra bírhatná az egymástól izolálódott sorsokat. Nem véletlen, hogy a színészkirályfi, Gábor Miklós temetésén 1998 júliusában a hangszórókból Cohen-zene, s éppen a Guests szólt.

A kert gyepén terített asztalok, a poharakban borból érlelt pezsgők. Mire gyűltek össze a szereplők itt? A gyöngyöző borital milyen misztériumot teljesít be, ha ugyan sikerül áldozópapjainak az Úrfelmutatás, mint mutatvány? Az az Istennek kijáró és a bohóctól is elvárható eget-földet egybeöltő mozdulat.

Kilián László regénye szereplői közül az isteni személyért Krisztus előtti korba megy vissza (280 esztendővel), s a görög kultúrbölcsőből veszi ki az egyik főhősét, Hermes-t. Az irodalomtörténetben volt már ilyen. Most nem is az ógörög klasszikusokra, majd Haydn zenéjére gondolok, hanem a legmodernebb Hermes-adaptációkra. Mitikus alakját, amely férfiszépséget és szellemi értékek sokaságát testesíti meg, 1926-ban Thornton Wilder eleveníti meg *Kabala* című regényében. Egy amerikai hős európai (római) útja alkalmával döbben rá, hogy az istenek nem haltak meg, még annak dacára sem, hogy bennük nem hisz többé szinte senki. Hermes – aki az istenek hírnöke – ott jár-kelel az ívek és az oszlopok örök városában, csak éppen nem görög, hanem latin nevét viseli: ő Mercurius, az ég és a föld, az isten az ember, s az ember és ember közötti futár, üzenetközvetítő, profán szóval élve: a postás. Kilián László regényírónak hogyan jönne kapóra egy ilyen lény, aki éppen egyesítheti magában mindazt, ami a világban eltörött. Ne feledjük: Hermes-Mercurius fent említett mestersége mellett oltalmazója – krisztianizált fogalommal –, védőszentje többek között az ékesszólásnak, az irodalomnak, az utazóknak, de még az útonállóknak is. (Teknősbéka-páncélból és állati belsősegből ő készíti az első lírát, a lantot, amely Orfeusz attribútuma lesz.) Kell egy isteni erejű Hermes, aki az első fejezetben a következő ellentétpárokat elbírhassa, sőt, egymáshoz való viszonyukban akár össze is békíthesse őket:

Isten – ember (bohóc)
Rajongás – megvetés
Tériszony – szimpátia

Lélek – test

Lisztezett arc (maszk) – őszinte tekintet

Azt látjuk, hogy a szereplők tulajdonnevei is egymás mellé rendelhetők, ahogy együtt emlegetjük a filmvászon előtt Stan és Pant, Zorot és Hurut, Kököjszit és Bobojszát, vagy éppen egy első kötet fölött a két fickót, Fancsikót és Pintát, Határ Győző Pepitóját és Pepitáját, uram bocsá' a mitológiából Castort és Polluxot, utóbbiak már az anyaméhben összeverekedtek. Kilián regényében mutatványos emberpárok szerepelnek (Pierrot és Colombina), ám az egymásra alliteráló nevéek fognak igazán csak kettőst alkotni a regényben, az isteni Hermes és a bohóc Harlequin.

Az ellentétpárok tezaszójába – ahol ezer szállal (mintegy erővonalakkal) mégis egymáshoz tartoznak a pólusok – jelenik meg a 'gyöngy' és ('kukorica' értelemben) a 'tengeri'. Egymással nem azonos jelentésűek, csak homonima-félék, ugyanis a gyöngy is 'tengeri', a kukorica is 'tengeri'... Ám ha az Eucharisztia csodája bekövetkezhetne, akkor a filléres kukoricaszem értékesebb lehetne a méregdrága, élettelen gyöngynél. Inkább illene a pezsgőspohárba, mint az a gyöngy, amit az emberek elfelejtettek az istenekkel együtt, s nem áldozatot mutatnak be az itallal, hanem egyszerűen csak vedelnek, vagy – szorongásukat oldandó – fogyasztanak. Vajon működik-e a láthatatlan égi hatalom, vagy pedig Babitsnak volt igaza, amikor azt írta verseskönyvében: az istenek hálnak? Hermes varázspálcája (a caduceus a 12. oldalon) a két nyolcassal, tehát a végtelent szimbolizáló kígyókkal hatással van-e a világra, vagy el is dobhatja már, mint ama Prospero? („Az élet előttiből úgy csinál vele élet – ha Hermes kezében delejt kap –, mint élőből élet utánit.”)

A seregszámlában hús-vér szereplőkre lelünk még. Nőkre. Francia keresztnevük az olasz komédiások mellett még több asszociációra készíti az olvasót. Igaz, tenyeres-talpas honi való az, amikor a Harlequinre bámuló, megfiatalított Giselle-re azt mondta Hermes, hogy Milyen szép ez a matróna! *Csokonai Dorottyája* jutott eszembe a kaposi fársángról, a pannon karneválról. A másik hölgyet Thérèse-nek hívják. (Mire lesznek képesek női erejükkel vajon? Goethe szerint vonzásuk a delejjel

ér föl, hiszen csak az örök női emel magasba.) Mire megy Cereny, akit Magyarországaról katapultált e sorok közé Hermes?

Az első fejezetet Harlequin anekdotája zárja. 21. századi mini sztori, opera buffa-jelenet a javából egy direktmarketinges ügynökről (azaz a sarlatánról) és a portékáiról – a szemtrénerről és a berregős gerinctámaszról – amelyekkel házal. (Ezek a mulattató fecsegések *Hamvas Béla Karnevál* című regény-kompozíciójának függönybeszélgetéseire rímelnék, azokra, amik a Bormester Mihályék által nagy komoly hangon neveltségessé lett eszméket tartalmaznak. Kilián külön tipográfiai jellel, két hullámos vonallal hívja föl figyelmünket ezekre a bekezdésekre.)

Hermes – akár Madách Lucifere Ádámot – megutaztatja a társaságot az időben.

2.

E fejezetben Harlequin figurájáról derül ki, hogy méltó társa emberként az isteni Hermesnek. Kilián László hús-vér embernek festi meg alakját, ám kétségtelen, hogy Harlequin az európai kultúrtörténetben olyan clown, aki mindig egyben a művész önarcképe is (lásd Szabolcsi Miklós monográfiáját).

Harlequin tiszta művész. Artisztikuma hitelesíti a világban betöltött helyét, létezését a játék legitimálja. Még a kukoricatáblában is bemutatja produkcióját. „Hiúság a tengeriben. Tengernyi hiúság.” (17. p.). A zölden hullámzó kukorica-tenger közepén színpad ugyanúgy a világból lekerített világ, mint az a másik, amelyeket a városok terein emberek között ácsolnak. Két klasszikus alkotást említek csak, amelyekben hasonlót látni. Madách Tragédiájában a londoni színben Ádám a saját történetének paradicsombéli kezdetét látja viszont, igaz, annak csak paródiáját. A másik egy Leoncavallo-opera, a *Bajazzók*. (A 'bohóc' szó etimológiája ott található a Kilián-regény egyik alakjának nevében: Bajazzo = Pagliaccio = Pojácá = Bohóc.) Az operában (a színpadon) történtek és a színpadon álló színpadi események között elmosódik a határ. E tragikus love story megfelelője egyelőre egy vaskos bohózat a *Tengeriben*, de a művészi leképezés módszere mindegyikben feltétlenül közös.

Ha a világot színpadnak fogjuk föl, ahol az emberek mind a szerepüket játsszák, akkor színpad a színpadon a mutatványosok kis birodalma. A nagyvilágban és világot jelentő deszkákon mindig valami hasonló történik. Vagy éppen Harlequin naplójában, amely naplósorokért Hermes meg is rója („skandallum” – 26. p.). A naplóíró és a mutatványos ugyanis ember létére valami istenit művel, felszabadít a komisz érzések alól, akár Liber atya, a boristen. /Június 30. 18. p./ Harlequin és társai „Jöttek a tengernyi tengeriből. Kukoricázni a halállal.” (24. p.).

A napló és a hét színpadi színből (hét napszaktól) álló mű közül főképpen az utóbbi tekinthető önálló életet élő műnek, commedia dell'arte-féle gyöngyszemnek. A szereplők végre saját koruk műfajában bravúroskodhatnak-ripacszkodhatnak. Élvezetes mű a műben ez a vígjáték a klasszikus szereposztás szerint. Van itt minden: álruhás lány a légyotton, pórul járt kapzsiság, csihi-puhi, szerelmes és bunyós hempergődzés. (A mutatványosok közül ki-ki a maga ablakában, s ettől a ház fala olyan, mint egy mobil ikonosztáz.)

Harlequin – a fejezet címszereplője, a komédiában szolgát alakító színész – verbális csatát nyer Hermes-szel szemben. Úgyesen forog a nyelve, s szavai a legőszintébbek. Holott ő csak esendő ember a művészete nélkül, míg Hermes az aranyszín metafizikájával van fölékesítve, halhatatlannak jellemezve a naplósorokban: „Van-e eszében Hermesnek felelősen esendőnek lenni, amikor az aranykőd biztos egzisztenciája bármikor visszavárja?” (19. p.).

Ugyanakkor, ebből az aranyszínből Harlequinre is jut. Vagyis: az isteni halhatatlanságból részesedik, jelzi az isteni és emberi játszma egyre kiegyenlítettőbb küzdelmét Kilián: „Lelkem, mint az ég. Magas és mély. A magasban erős-szúrós szagú. Mélykék és felhőtlen. A meleg, sőt a hőség, akár a finom aranypor szítál benne.” (20. p.).

[Az emberi szívre aranyport fúvó Isten képének archetípusát Juhász Ferencnek köszönjük meg. Az átvételért bocsásson meg Kiliánnak Hermes! Megj. tőlem: NIP.]

Harlequin számára az út Hermes-szel inkább lehetőségnek tetszik, semmint determinációnak. (A kép az utolsó fejezetben majd módosul.) Madách Tragédiáján is elvitatkozhatunk,

hogy Ádám mennyiben szabad, amikor Éva már anyának érzi magát: „Amikortól először találkoztam Hermessel, mindig újjászülethetek; ahányszor csak utána bárhol a történelemben feltűnik, ott leszek én is. Ő halhatatlan, én újjászülető.”

A második fejezet zárása meglepetést tartogat. Az olvasó elcsodálkozik, hogy az 56. oldaltól kezdve a könyvet nem csupán lineárisan olvashatja, hanem Thérèse, Giselle és Titel jelével (a csillaggal, az egymásnak forduló kapcsokkal és paragrafus-ikonnal) jelölt szövegeket füzéreként is fölfoghatja. (Így lesz, lehet négy regény az egyben.) Ám marad egy másik lehetőség, amit e sorok írója is választott, s amit a szerző fejezete utolsó mondatában emígy tanácsol: „...amennyiben mindezek Hermessel és Harlequinnel egyetemben izgaták, firtasson minden bötűt!”

Otlik Budáját lehet úgy olvasni, mintha egy városka utcáin sétálnánk ide és oda, Esterházy Péter jelentette meg boldogult ifjúkorunkban egy fekete és egy fehér könyvjelzővel a kisszregényét (amelyet két regényből szőtt össze), Julio Cortazar könyvében lehet egy aszfaltra rajzolt ugróiskola szabályai szerint haladni. Ennyit a lineáris olvasásról, és az ellene való lázadás alternatívájáról.

3.

A harmadik, s a negyedik (s így tovább) fejezetek címében is egy-egy szereplő tulajdonneve áll. Pierrot lapjai következnek. E mulattató clown gyakorta tűnik föl műalkotásokon Harlequin társaságában. Nem olyan törékeny alkat, mint rombusz-pepita jelmezes társa, talán mert nomen est omen: nevében 'kő' van. Talán Cézanne Húshagyó keddi című festménye (1888) a leghíresebb a barátságukról, amikor a karnevál hajnalán együtt tartanak haza. Ez az elkapott pillanat, mint felvétel szerepel Kilián László fejezetében is a 60. oldalon: „Minek a dicshimnusz zannikám. Inkább add a rumot és öblögess te is – karolja át Pierrot a társát.” [kiemelés tőlem: NIP].

E fejezetben a két bohócot tengeri hajón látjuk viszont, amint az Újvilág fölfedezés után tengerivel (kukoricával) töltött zsákokon beszélgetnek, isznak. Akadna harmadik társul Titel, ám ő kivívva Hermes haragját – kukorica-

ügyben – más térbe és más időbe kényszerül. Hermes fogja magát, s akárha csak Woland úr volna személyesen Bulgakov regényéből, teleportálja Titelt. Valójában Hermes az, aki intézi a regénybeliek sorsát, legalábbis azt, hol s mikor jelenhetnek meg a színen. („Egy intésemre gobelin leszel a falon, összetekerlek és elajándékozlak az első szerencsenek...”) A tengeri gálya Málta majd Ciprus szigetének érintésével Itáliába tart. Igen, a lagúnák halformájú városába, a világi szépségekből rakott tán leggazdagabb labirintusába. (A fejezetben megjelenő tér anticipációja megjelent már a regény elején, a 8. oldalon, a legelső kurzivált s kettős hullámmal jelölt szövegbetűben. Ott egy szóbeli válasz hasonlít kezdetben a tenger-hosszú egyenesekre, majd a gyakori kanyarokra, erre is, arra is.) Hőseink Velencébe érnek, kanyargó riók, sikátorok, templomok, terek, kanálék, márványpaloták, maszkok, igen: karneváli maszkok közé. (A kukorica, vagyis a törökbúza számára ott található a ferrarai herceg egykori óriás palotája, a török raktár.) Amíg a tengeren jött a hajó, nem csupán a mérföldek fogytak, de közben az időn is áthajóztak. 1792-ig. E Velencében játszódó fejezet különösen azért figyelemreméltó, mert egy olyan teaurusz tartalmát gazdagítja, amely a magyar olvasók számára különösen kedves. A Velencéről szóló leírások, versek, veduta-ábrázolások virtuális mappájának lett becses darabja ez a Kilián-szöveg. Valóságos város-katalógust ad a helyszínről és az ott élt hírességekről, de nem csak a dózsékről, hanem a festőkről is. Tintoretto, Tiepolo és Longhi vízivárosnyi műterme kel életre a fények és a színek kavalkádjában. A festmények élőképekké válnak. (Mészöly Miklós kedvelte ennyire a bekeretezett alkotások és a környezetük egymással való interferálását szövegszervező elemmé tenni.) A karneváli hajó-had felvonulásának leírása alkalmas ad a szerzőnek, hogy az asztrológia világának sejtelmességével is átitassa az ábrázolt várost, ahol a vízi utak napközben sokszorozódó ragyogásban, éjszaka pedig titokzatos holdsütésben kettőzik meg a jelenségeket. Az evezősorok planéta-jegyek jeleit viselik. Mars és Jupiter között ott található Hermes stilizált bolygója, a Merkúr (63. p.). Az égi útjaikon járó csillagok nem csupán tükörképükkel mutatkoznak e karneválon, hanem allegóriájukkal

is. Utóbbiakat felvonuló gályák hozzák-viszik. A művészettörténet és a történelem csodás kulisszái, a fényeffektek közé festi Kilián azokat a maszkos mulatókat, akiket annakidején Gulácsy Lajos szintén szerepeltetett hídon átvonuló bolondos népségeként a vásznain. Mert hogy – szívükben a hazai tájjal és gondokkal – magyarok mindig ültek Szent Márk terén, pár órát, napot bár. Velence könyvpiacán Zrínyi lapozgatott, a kisvendéglők teraszán Vas István itta a vermutot. E fejezet, e helyszínen ad alkalmat arra (soha kevésbé stílszerűn!), hogy Cereny bevallja Hermes-nek, mit érez a haza iránt? Ady Endre Komp-ország-képének pontossága és fájdalma jellemzi a szellemi embert, ha a honra gondol. Kilián Lászlótól váratlanul – mintha tréfa volna csak – nemzetkarakterológiát kapunk. A szövegélvezetet szakítsa meg bátran az olvasó ezeknél a soroknál, persze, ha lehetséges:

„– Zaklatottnak hat az otthonod. Jól ismered, de mintha több lenne az ellenérzésed, mint rajongásod. Szereted egyáltalán?

– Szeretem, de eddig csak réjtéről és mezejéről beszéltem. Kötődésemnek a többi vidék is része. Válaszom viszont csak e rónák miatt is igen. Szeretem ezekért a tartalmiért, mert őriz áhítózást, folytatja megverten, folytatja álmában, folytatja unalmában. Rátartian örül lustaságának és iszonyú erejének. Rátartisága még a holtpontról is kimozdítja. Középen akar lenni, és még akkor is hisz magában, amikor körülötte szinte mindenki azt vicssorogja: bűnösebb valóban bűnös önmagánál. Kényelmének fura bája van. Vidámsága sajátosan pirosposztság.”

Cereny-Kilián hazaábrázolása semmiféle tipográfiai megkülönböztetéssel nem rendelkezik, vizuálisan is belesimul a regény szövegébe. Az elbeszélő azonban jelzi, valami olyast olvastunk, amitől Hermes is vonakodva vesz búcsút, mielőtt visszaadná magát a Teátrális ünnepnek.

A karnevál kavargásában a Nap, a Hold és a Szél játszanak a csupán csak földi erővel rendelkező emberekkel. (Szent Ferenc teremtést dicsérő himnuszában mindnyájan testvéreink ők: fivér a Nap, a Szél, nővér a Hold, tiszta hűgünk a Víz.) A kavargás szót használtam, s a táncoló farsangolókra akár az örvénylő – Hamvas Bélai – jelzőt is írhattam volna. Kilián László érti a csízit. A különféle népek

táncait, akár Berzsenyi, jellemzi, ám Hamvas Béla módszerével él, amikor az örvénylést kristályba is zárja. Őt szereplő maszkját írja le. Az öt megkövült ábrázatot. Hogy aztán megint gaillardot ropni lássuk Harlequin-t és Giselle-t, s a következő táncban már Hermes-t Thérèse-szel és Pierrot-t Colombine-vel.

A polonéz alatt Harlequin történetet idéz föl a történetben (lásd egy kis Krúdytól is elleshető időfelbontást!). Tanmese arról, hogy milyen az, amikor nem a mesterségbeli tudásával neveteti meg – nem is jelentéktelen művész, hanem a színészkirály – a közönséget. A sztori szerint a részegségével, kioltott öntudatával. Ezek a szelek most nem szellő-puttók, szél-fiú-testvérek, hanem a leittasodott művész szellentései. A trivialitás, a frivolság áll szemben az eszménnyel. Talán hogy interpunkció előzze meg a szerelemről szóló sorokat, amelyeket Giselle jele is jelöl? (A 94. oldalon derül ki, hogy a francia neveket magyar lányok kapták: Kalács Erzi /Thérèse/, Szanyi Panni /Giselle/ ...)

A kapcsos szimbólumok csókra csücsörítene, ám Hermes varázspálcája a következő fejezetbe röpti hőseinket.

4.

„Úsznak és úsznak a kósza kékidőben a bohóc és az istenség...”

Nem akárhova és akármikor alkalomra. Delphoiba (a mai Delfi, Apollón jósdájának hegyére, ahol manapság a Parnasszoszon bauxitot bányásznak, akár a Bakonyban). A kéklő időn át Hermes és Harlequin egy olyan léghajóval utazik, amelyet Pagliaccio testéből font a görög isten. (A fejezet címében P. szerepel.) A léghajó horgonya (a keresztény szimbólika szerint: a remény) Pagliaccio sírásó lapátjából lett formázva. (Amikor e szerszám fölmondja a szolgálatot, s hőseink visszatérnek a mutatványos társaikhoz, azt a halál halálának is értelmezheti a figyelmes olvasó.) Hermes isteni-baráti gesztusai – modern diáknyelvi kifejezéssel élve – nem gagyi ajándékok. Intézi ugyanis, hogy Pagliaccio-t halhatatlanná tegye egy majdan születendő (számunkra már megszületett klasszikus) opera. Leoncavallo remekműve. (A Bajazzókra a 105. oldalon történik az egyértelmű utalás.)

Delphoiban Pythia-ünnepre gyűlnek a költők, jönnek rapsodos-hajókkal, szinte úsznak a metrumok is. (Pythia = „Pythia Apollónt eléri, Apollón Pythiát megérinti. Pythia a megérintett, aki a magas léttel érintkezésben van” /Hamvas Béla/.)

A poiésis-játékra valamiképpen úgy gyűlnek össze a szellem emberei, mint a velencei karneválra a mulatni vágyók. Azt is mondhatjuk, Kilián László ezt a fejezetét egygel magasabb létszint világról írja. (Ahol az „öröm lenni” életérzése nem földi vágyaink beteljesüléséből fakad Delphoiban, a „világ köldökén”, s kicsit még annál is beljebb, a barlang-méhben.) A híres jóda fölirata a regény 112. oldalán tűnik szemünkbe. Igaz, fordított sorrendben. Először az isteni tanácsot-parancsolatot kiegészítő, azt értelmező intelem bukkan föl a lap tetején („Minden túlzástól tartózkodj!”), majd mármár az oldal alján szerepel a szabály megszorításánál jobban elhíresült szentencia: „Ismerd meg önmagad!”. Szellempróbáló olvasmány innentől az identitásáért küzdő földi ember önmagával és a magasabb szellemekkel való vívódásáról szóló rész. A könyv ezen passzusait eleven szálak kötik Vörösmarty boldogság-kereső hőseinek történeteikhez. No meg Weöres Sándor szerelmes bábfiguráihoz, akik szintén képről képre utaznak térben és időben. Harlequin az önmegismerés, a benső tájak felé fordulás folytán hasonló utat jár be, s eltalál Giselle-ig, el a Pythia tanácsolta, s a kezdetben Hermes igencsak ellenezte magányos szellemi alkotáshoz (a legfőbb létértékekhez): „Úgy kell időről időre levonulnod, mint ahogy elvonultál naplót írni.”

A költészet már nem engedi Harlequint, hogy az eldobva magát „elnyújtózhasson a földön”. Az égi világhoz is tartozik. Szerelmes bohóc-költő. Költő-bohóc. Ezt az ihletettségben leledzést Hermes is a legnagyobb tisztelettel fogadja. (Hamvas Béla írta meg az I'am musing, a „múzsai állapotban vagyok” apoteózisát.) A legfontosabb kérdés az, hogy mire használja ki a bohóc ezt a kivételes szituációt, amikor közelebb kerülhet az istenhez? Természetesen arra, hogy még inkább képességeiből, a földieket jóval meghaladó potenciájából részesedjék. Még mindig lázongva, de már Hermes hívévé válva, magasabb létszintre vágyik Harlequin. Az emberek számára Delphoi hírnöke szeretne lenni. (Nota

bene: Hermes az istenek postása, az isteni hírek közvetítője!) A 'hírnök' görög szóval: 'angelusz'. Nem túlzás ez (lásd mint fent)? Amelytől éppen az isteni parancsolat (és fölirat) szerint tartózkodni kellene? Harlequin mint „fennebb angyal”? Hermes kegyelmet ad. No, nem ad a bohócnak angyalságot, de hagyja tovább játszani. Figyelmét Harlequintól Cereny felé fordítja. (Az olvasó szerencséjére is, hiszen a görög és az ősmagyar mitológia szálaiból sző össze az elbeszélő egy kellő komolysággal értelmezhető Hamvas Béla gobelint, vagy eléggé el nem ítélt komolytalansággal annak paródiáját, egy posztmodern falvédőt.) [A bor filozófiáját író Hamvas Bélát humorérzék nélkül olvasni önvészélyes cselekedet. Légy távol, cinizmus! Megj. tőlem: NIP.]

Cereny, a magyar írástudó és bölcselő különös, szellemdús dialógusba kezd Hermes-szel. A magyar jelző persze nem hangzik el, Hermes scyta Scytia felől tudakolódik. Cereny hát mesél. Akár Hamvas Béla az Öt géniusz című művében, ő is Scytia öt tartományáról, fertályáról adja elő szerelmes földrajzát. Öt táj- és embertípus-jellemzésben megtalálhatjuk az őstörténetünkre, de még Szent Korona-tanra is reflektáló szakaszokat, költői képeket. Cereny hazaszeretete Ady Endre Magyarországhoz való – ambivalens érzéseket sem nélkülöző – ragaszkodására hasonlít. Hermes ezt érti meg legnehezebben. Számára a dolgok jók és rosszak, fehérek vagy feketék (miképpen az angyalok számára sincsenek színek Wenders filmjében), nem érti az emberek, a magyar ember boldog-szomorúságát, vagy hazájukat Ady módjára szidva szerető hűségét. (A paradoxonokat valóban csak Jézus boldog-mondásai oldhatják föl.)

Amennyiben Cereny Kilián László szócsöve, akkor a veszprémi szerző írói hitvallása áll előttünk a 129. oldalon, s még a 20. század első felének elhíresült kérdésére is megfelel (Mi a magyar?): „... a szent küldetés az maradt. Adott volt a scytáknak már eleitől és maradt máig, marad, míg világ a világ. A küldetés az, hogy őriznie, vinnie kell a nyelvet, a nyelv írását, a rovásírást. Vinnie és őriznie, mert nyelve maga a küldetés, a titok foglalatja, maga az ősvallás foglalatja... A scyta ezért már azzal scytává lesz, ha beszéli a nyelvet, bírva –élezve beszéli, mert attól scyta, attól küldött.”

Nem nehéz Kosztolányi, de még Illyés

Gyula nyelvszámát sem fölismernünk a citátumban, hiszen utánuk jól beszélünk magyarul egyáltalán nem nyelvhelyességi, hanem jellemkérdés dolga.

Hermes isteni mivolta nem kaphat nagyobb dicsőítést (földi alattvalóitól szebb legitimációt), mint azt, hogy egy nép a saját atyjára ismer személyében. Cereny szerint a scyták által tisztelt istenállatokban (a totemekben) Gábrriel arkangyal, Prometheus és maga Hermes testesül meg. Hermes jutalomból kedves sólymává, turulává változtatja Cerenyt. Az egyik írástudó emígy üdvözü, a másik, Harlequin pedig a maga megváltódását a szerelemben keresi tovább.

Azt várhatnánk, hogy valami szépséges vallomással rukkol ki a társulat előtt Harlequin, ám az ellenkezőjét kapjuk. Távol az irodalmi stíltól, gyermekkori élményét mondja el: érthetően, szabatosan, minden fölösleges nyelvi díszítés nélkül arról, hogyan tévesztette őt, a szerenádozót össze egy özvegy a kétkezi apjával, akit szintén Harlequinnek hívtak. A trivialisban is ott van persze a szerepjáték. Ekként kulcs a kis monológ, amellyel mintegy újabb ajtó nyitható. Giselle szerelméhez.

Giselle csomagokat küld Harlequinnek a jövőből, s bizony ezek a pakkok minden időben, akár – hogy mást ne mondjak – Nyilas Misit, meg is találják. Giselle postai batyuja 176 esztendőn

át vándorol a múltba, miután a Magyarhonban található Jásdon Harlequin küldöncei rálelnek. (Jásdon a keresztény szentély előtt druida oltár volt található. Lásd: kelta...) Lábbelik, ruhák, maszkok a csomagokban, amelyek útjuk során érintik a házsongárdi temetőt, vagy éppen Torcello ősi templomában kötnek ki 1618-ban. (Kelet és Nyugat metszéspontján vagyunk a Velence melletti szigetecskén, itt található ugyanis – már nyugati ponton – még keleti-bizánci mozaik.

A fejezet utolsó tükreben Titel Thérèse-t látja, az asszonyt Pattantyús-lányka korában. Egy olyan meteoritot birtokol – messze a bauxit-vörös Parnassosztól – Bakonybarnán, amely az égből hozott esszenciáival hatással lesz a falucska földi teremtményeire. Akár egy ősi komédiában vagy egy modern sci-fiben: az orvosok maszkban és védőruhában dolgoznak a lányka meteorittal fertőzött szobájában.

(BábelPress, Veszprém, 2011.)